

EMLEKLAP.

Az erdélyi magyar Közművelődési egyesület 1885. év augusztus végén tartott nagy gyűlése alkalmából.

SZERKESZTIK: KRASZNAY, HAVASI, VEDRESS.

Egy példány ára 10 kr. — Kapható: kiadó Keresztesy Pál papírüzletében, főtér 10-ik szám.

Erdély magyarjaihoz.

— Váradai Antaltól. —

Hallgat az ellen a haza határin,
De béke áldás nincs azért belül.
A nemzet végső győzelmére vár im
Es zászlaját kitűzte harczielül.
De hol a kéz, mely legelőször vágja
Végig vasát bujkáló ellenén?
Erdély! hazámnak ősi védbástyája,
Te járj elől a harcok mezején!

Adott neked az Isten gránit várat
Egetverő szirt képiben kívül,
S adott nagy szívet, melyből szent láng árad
S vakul a rivó kukik fényitül.
Előre hát! a rút vakandok vájja
Alattad földedet, jól érzem én —
Erdély! hazámnak ősi védbástyája,
Te járj elől a harcok mezején!

S ha lesz megint, mint volt sok századéven,
Hogy úr leszen, miként volt, a magyar,
S kenyéradó urát maró ebképen
Nem vicсорít rád senki már agyart,
Tiéd leszen a győzelem pálmája
S dicsedben osztozandik úr, szegény,
Mert Erdély, hazánk ősi védbástyája
Járt legelől a harcok mezején!

Dr. Hilibi Haller Károly.

Ma, midőn Kolozsvár szab. kir. városa, az erdélyi részek és egész nagy Magyarország az „Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület” megalakulását ünnepli; midőn nemzetiségünk egy hatalmas védő bástyáját emelve, szent örömben egy közel szebb jövő hajnalát üdvözljük: lehetetlen minél körülményesebben meg nem emlékeznünk a kiváló férfiuról, ki az egyesületet létre hívta, annak ügyeit mind e mai napig páratlan buzgalommal és szakértelemmel vezette, a ki mindezzel nemzetiségünk történetében hervadhatatlan érdemeket szerzett.

Dr. Hilibi Haller Károly Kolozsvár szab. kir. város polgármestere, született 1836. október 14-én Nagy-Szebenben, hol atyja akkor mint bányászati tisztviselő működött. Az elemi iskolákat és gymnasiumot Nagy-Bányán, a filozófiát Szathmártt végezte kiváló sikerrel. Mint tizenhét éves ifju, magában hajlandóságot leginkább a jogtudományok

iránt érezvén, Szebenben a jogi tanfolyamot kezdte hallgatni és hallgatta 1853-tól 1856-ig kitünő eredménnyel. Tudori oklevelét Pesten nyerte. Közpályáját a kincstári ügyészségnél mint előadó kezdette meg.

E szerény állásában már ugyanaz a pontosság, rendesség, fáradhatatlan tevékenység jellemezte a fiatal tisztviselőt, a mely később olyannyira sajátja lőn és az a meleg érdeklődés, a melylyel a tudományok művelését mindenha fölkarolta és a mely lehetővé tette, hogy jeles tehetségeivel hivatali bokros teendői közepette is a jogtudományok széles körü ismeretét sajátítsa el és azt magának a haladó korban biztosítsa is. E nem közönséges készütség, melylyel Haller már akkor rendelkezett, birta rá a kormányférfiakat arra, hogy Kolozsvártt 1863-ban kir. jogakademia állittatván föl, ez akadémiához Hallert, az alig huszonhét éves fiatal embert, az ausztriai magánjog, váltó- és kereskedelmi jog és bányajog tanárává nevezzék ki.

Ez állás kiválóan illett képességeihez. Mert mig egyrészt lehetővé tette részére a jogtudományok szakszerű ápolását, addig másrészt a tanári szék tekintélye a társadalom minden osztályára kiható üdvös befolyást biztosított számára és különösen kezébe adta a jövő reményének, az ifjuságnak, értelmi kiképzését. Haller mélyen érezte, a kathedrára lépve, a terhet, mely vállára nehezült és ha ma tanítványainak egy egész raja, mely a közélet csaknem minden ágát betölti, benne a lelkiismeretes tanáron kívül, a hazafiság, a nemesebb eszmék apostolatát, minden törekvő fiatal ember önzetlen jó barátját tiszteli; úgy ez legkivált hivatása e magasztos fölfogásának köszönhető.

Az ifjuság érdekeinek e folytonos szemmeltartása, önkénytelenül keze alól kikerült tanítványaira, a nagy közönségre fordítá figyelmét. Ő, a ki joggal annyit foglalkozott, élénk érzékkel birt, a nagy közönség, hogy úgy mondjuk, praktikus szükségletei iránt és azt hitte, kötelességét teljesíti, midőn állása és egyénisége tekintélyét fölhasználva, a közhasznu intézmények egész sorát kezdeményezi, létesíti. Már 1865-ben 6000 forint részvénytőkével megalakította a „sétatér-egyletet”, mely husz évi fönnállása után páratlan eredményeket mutat föl és a melynek egyedül köszönhető, hogy Kolozsvár oly sétatérrel bir, mely a hazában ritkítja párját. Ezt követte 1872-ben a „torna-vívó-egylet” létesítése, mely 40,000 forint részvénytőkével alakult és ma egyike Magyarország legdiszesebb tornacsarnokainak.

1873-ban a „Lövész-egyletet“ kezdeményezte és hozta létre 25,000 forint részvénytőkével. 1884-ben pedig a városi „szépítő-egyletet“, melynek rövid idő alatt is már annyi czélszerű intézkedést köszönhet a város. Elég ez egyesületek nevét fölemlitenünk, hogy fogalmat nyerjünk azokról az egészséges eszmékről, a melyek megvalósítását Haller magának életezélul tüzte ki.

Husz évi irodalmi munkásságát e lapok keretében kellőleg méltányolni teljes lehetetlen. Már első műve: „Az ausztriai általános polgári törvényköny magyarázata“ (1865.) nagy mértékben magára vonta a szakkörök figyelmét. Ezt követték: „A váltó eljárás az erdélyi részeken“ (1871.), „Az agrariális törvényekről“ (1872.), „A jogforrások elméletéhez“ (1876.), „Gazdasági jogisme“ (1878.), „Iparunk föllendülésének tényezői és akadályai“ (1878.), „A gazdasági értékről“ (1880.), „Észrevételek a magyar polgári törvénykönyv tervezetének általános részére“ (1882.) Ugyanaz „az öröklési jogi részre“ (1882.), „a dologi jogi részre“ (1883.), „A közsépités“ (1884.), „Gazdasági jogisme“, II. átdolg. kiadás (1884.), „Az osztrák általános polgári törvénykönyv jelenleg érvényes alakjában“ (sajtó alatt) „Észrevételek a magyar polg. törvénykönyv tervezetének kötelmi jogi részére“ (sajtó alatt). Ezekon kívül nagyszámu kisebb értekezés a jogtudományi közlönyökben. Valóban példás munkásság, a melynek tudományos értékét leginkább méltányolja a hazai jogász-világ, mely Hallert egyik első jogtudosunkul tiszteli.

1873-ban Kolozsvárt tudomány-egyetem szerveztetésén, Haller az ausztriai magánjog ny. r. tanárává neveztetett ki és egyszersmind mint a magyar magánjog jogosított tanára működött egész az 1884. tanév végéig.

Ekkor történt, hogy Minorich Károly, Kolozsvár szab. kir. város érdemekben megöszült polgármestere a választási cycluson belül leköszönt, és midőn a megüresedett díszes állás ideiglenes betöltése szóba hozatott, az intéző körök osztatlan figyelme Haller Károly felé irányult. Az ő tiszta, szeplőtelen jelleme, tudományos kitünő képzettsége, tapintatos, előzékeny modora és végre a városi ügyekben való jártassága, a legalkalmasabbá látszottak őt tenni arra, hogy Kolozsvár városa első polgára legyen akkor, midőn a lezajlott választási küzdelmek a város élére bölcs és tapasztalt vezetőt igényeltek. Haller nem volt új ember a város dolgaiban. 1867 óta tevékeny tagja a városi képviselőtestületnek és legio az ezidő alatt tett hasznos indítványainak a száma. Ő indítványozta a tűzoltó-egylet felállítását, az utcák és terek befásítását, a város pusztá közhelyei számbavételét és értékesítését, a régi várfalak eltávolítását, városi téglagyár berendezését, Mátyás király születési házának megjelölését, stb. Egyszóval majd minden hasznos, a modern gondolkodásnak megfelelő újítást, alkotást. Épp ezért annál inkább várták, hogy mint polgármester, a jők legjávána kezdeményezője lesz. És e várakozásunkban nem csalódtunk. Haller polgártársai megtisztelő bizalmát elfogadván, múlt évi augusztus hóban a vallás- és közoktatásügyi

minisztertől egy évre szabadságot nyert, hogy a tanítástól ez időre visszavonulva, magát egészen a város ügyeinek szentelhesse. Egy rövid, de eseményekben gazdag év telt el azóta. E rövid év alatt Haller a városért annyit tett, a mennyit mások évek hosszú során nem. A polgármesteri állást percze sem tekinté pusztán aktákat intéző hétköznapi közegnek, hanem oly előkelőbb állásnak, mely hivatva van a város közgazdasági, társadalmi érdekeinek irányt adni és ez érdekek fölött mindenha örködni. Hivatalában, mint a város első tisztviselője, a szorgalom és pontosság mintaképe lett, és valóban, csak ez egy évi tevékenységét is, nincs terünk, hogy illően méltányoljuk. A legjobb ítélet e működésről hazánk nagy fiáé, Kossuth Lajosé, midőn csak nem rég Haller Károlyról szólva mondá, hogy „sok ilyen polgármester kellene a hazának“ A vashíd, a vágóhid, a piaczt évtizedek óta tervbe vett, de soha keresztül nem vitt szépitése, más számtalan üdvös intézkedésen kívül, mind az ő nevével hozható mindig igen közeli összeköttetésbe. Ami azonban nevét az erdélyi részeken örökké feledhetlenné fogja tenni, az az „Erdélyrészi Magyar Közművelődési Egyesület“ megalakítása. Ez egyesület, mely hivatva van arra, hogy hasznos voltát tekintve, hazánk első kulturális egyesülete legyen, az ő kezdeményezésére alakult. Az ígét, melynek Bartha Miklós hangot adott, ő varázsolta tetté. Fölösleges bővebben szólnunk itt a kitünő érdemekről, melyeket magának ez egyesület körül szerzett. Mindnyájunk előtt áll a közel multban alakja: hogy hivta össze az alakuló gyűlést, hogy vezette szünni nem tudó lelkesedéssel előbb és utóbb a bizottságok gyűléseit, miként igyekezett helyes irányba terelni a közvéleményt. Miként gyűjtött ott, a hol gyujtani kellett, mérsékelt ott, a hol mérsékletre volt szükség, miként fektette ez egyesületet biztos, egészséges alapokra, úgy, hogy ma a magasak bizalommal tekintenek reá, a nép pedig lelkesülten hordja össze oltárára fillereit. Köszönet ezért a férfinak, ezer köszönet!

A felség Hallert 1881-ben, a tanügy és irodalom terén szerzett kiváló érdemei elismerésül a vaskoronarend lovagjává tette. A kolozsvári tud. egyetem 1880-ban rector magnificusává választotta. Ma Kolozsvár polgármestere. Az érdemek elismerése tehát minden oldalról nyilvánult. Ma, midőn a Közművelődési egyesület életének egy új korszakába lép, az idő különösen alkalmas arra, hogy megemlékezzünk a Haller Károly érdemeiről és a Közművelődési Egyesület is megkezdje Ieróni hálája adóját. E hála nem nyilvánulhat sem rendjelek, sem jövedelmező állások osztogatásában, de nyilvánul abban, a miben nyilvánálnia kell: általános, mély tiszteletben, őszinte ragaszkodásban, szeretetben. E napon, mely az erdélyi részek kulturális történetében oly nevezetes, minden egyesületi tag szívből kívánja, hogy dr. Haller Károlyt, Kolozsvár szab. kir. város polgármesterét, az Isten övéi, az erdélyi részek, az egész Magyarhaza örömére, soká, igen soká éltesse!

Dr. Esterházy Sándor.

A magyarság és a gentry.

Midőn a magyarság segélykiáltása hangzik végig az országon s megdöbbenve szemléljük a nemzetünk ellen rohanó veszedelmet, ugyanakkor tódulnak elénkbe a közép-nemesség pusztulásának szomorú jelei. Vajon nem int-e mindenkit gondolkozásra ezen nagyfontosságú körülmények összetételalkozása? A mohácsi sir elnyelte nemességünk virágát, és utána hosszú-hosszu ideig a lét és nem-lét között lebegett hazánk. Ma az anyagi romlás fenyegeti elnyeléssel a gentryt, és ezzel egyidejűleg érezzük ingadozni a magyarságnak eddig oly szilárd alapjait s megmentésére rendkívüli eszközökhöz kell nyulnunk. Kiben ne kelne sötét aggodalom aziránt: ugyan koronázhatja-e siker a magyarság ügye körül kifejtett fáradozásainkat, ha elpusztul az az elem, a mely mindig főtámasztó oszlopa volt a magyarságnak és a magyar nemzeti államnak? A kapocs a magyarság és a gentry között önkénytelenül szemünkbe ötlük. Ne engedjük tehát visszariasztani magunkat a gentry megmentésétől ezen jelszó által: reakció. Mert nekünk csak egy jelszót szabad ismernünk, s ez: Magyarország legyen a magyaroké! S mikor látjuk, hogy a gentry mily becses segítséget nagy harcunkban, nem volna-e lelkismeretlenség bukni engedni ezt az osztályt, melylyel történelmünk összes tradíciói egygyé vannak forrva?

Szokolay Kornél.

Magyar e föld örökre!

— E. Kovács Gyulától. —

Európa zajlik, nyüzsgő a néptenger,
Örvény forgatagok gyűrűi közt rengünk;
Sorsunk ha: örök harcú irtó elemekkel:
Imádott nemzetem ébren most kell lennünk!

Elszánt tekintettel akármerre szálljunk,
Egy pontra sereglők gondolatunk vissza:
Ez a föld volt bölcsőnk, ez legyen sirágyunk,
Mely ezer év óta könnyünk, vérünk iszsza.

Mit ránk ős apáink szent örökül hagytak,
E vértől kövérült szent hon barázdáit
Nem engedjük zsvány, vérszomjas hadaknak;
Nem adjuk, megvédjük csontunk szakadtáig.

Ez az ismerős lég, sugaras bércz, róna,
Szaguldó négy folyam viruló partjai,
— Ha megdördül az ég s kong a vész óra —:
Bírnak még karunkba egy kis vért hajtani.

Ti, ránk dőlni törő rideg zuhatagok,
Lelkünk tüze-lángja szét fog olvasztani.
Salak, sár a mélybe! A kristály fönn ragyog,
Az egek sugára velünk fog játszani.

Melyen a hét vezér esküje felcsengett,
S melylyel Árpád győző sergei robogtak,
Melynek határt vetni három tenger kellett,
Melyen Lajos, Mátyás parancsot osztottak:

Nyelvünk; mely ezer év viharán keresztül
Kunyhók-palotákban, dal- s imaként zengett:
Melyen a szent jóslat holt szivekbe rezdült:
„Magyarország nem volt, nem volt még, hanem lesz.“

Magyar nyelvünk, földünk, melyhez lételünknek
Minden föltétele úgy hozzá forrt, tapadt,
Szinéről a földnek le csak akkor tűnhet:
Mikor minden magyar lenn lesz a föld alatt.

Üdvözet a felvidék magyarjainak!

— Krasznay Miskától. —

Mit és miről tudnék én írni e nagy és magasztos ünnepegy alkalmával? Miért óhajtják egyáltalán, hogy én írva ünnepelek? Hagyjuk el az „r“ betűt s otthon leszek mindjárt. Mit tudok én a kulturáról? Jóformán még értelmét sem tudom felfogni. Nézzük csak! Szerintem e kifejezés a munka előhaladását, vagyis az országnak a munka általi gazdagodását, vagyonosodását jelenti; így gondoltam eddig, azonban ma hallottam, hogy tulajdonképpen egészen más értelme, célja, törekvése van az erdélyrészi kulturgyületnek, s az nem más, mint hogy minden erdélyi szász és rumunyból jó honpolgárt neveljünk. Na, gondoltam magamban, ha ez a cél, hát hozzá szólok a dologhoz magam is, még pedig hogy valami tudós meg ne botránkozzék benne (mert a tudósok haragjától szörnyen félek ám és annak még csak gondolatától is lúdbórkik a hátam), hát egész ildomosan és illedelmesen fogok szólani. Hogy is kezdjem csak? Igen, — tudom már. Az élet iskolája megtanítja az embert élni, — az élet megtanítja az embert dolgozni; most még végy az emberhez egy kis önbecsülést, keverd fel egy parányi józan gondolkozással és készen van a jó hazafi, a kiből kivegyelemezheted a tisztességes munkást, a becsületes honpolgárt, a hazáját, nemzetiségét, családját és önmagát szerető hasznos fiát e hazának. Hogy ilyen sok legyen, ahhoz kevés kell; mindössze is kell az emberek kölcsönös becsülése, szeretete és jóindulata, no meg egy kis ép szív.

Soha el nem feledem és mindig lelki szemeim előtt látom, hogy 1860-ban — a midőn Eperjes városába érkezünk Láng Boldizsár szinigazgató szintársulatával és az elnyomatás után a pirkadó magyar alkotmány első sugarainál hogy sietett e hon minden gyermeke igazán magyar lenni! Hogy sietett minden fia a hazának külsőleg is azt bizonyítani, hogy ő igazán „de be veru“ magyar! Felöltöttük a szép magyar ruhát; a testhez simuló attilát, a feszes magyar nadrágot, a melyet egynémelyikünk csak federveisz segítségével huzhatott magára; a magyar csizmát, melyre akkora sarkantyú volt vasalva, hogy mostanság nem volna tanácsos viselni, mert pengése kikiabálná a hitelezőket békes odujokból; feltettük a sastollas kalpagot, a mely majd elrepült velünk; sőt a deli termetűbb ifjak közül nem kevesen szabattak lábukra arany rojtos topánt is. Öröm volt nézni a versenyt, a vetekedést úgy külső-, mint belsőképen,

hogyan bizonyítsuk egymásnak azt, hogy minden itt élő ember igaz hazafi is, és hogy mind szereti is hazáját végképen.

Jaj! ha úgy láttad volna kedves olvasóm egyikmásként hórihorgas, de azért magát deli magyarnak képzelő sárosi atyámfiat, mint én láttam, halálra kacagnád magadat, mert én is kacagtam — komoly ember létemre, — kacagtam a könyvezésig — örömben. Egyet lerajzolok. Képzeld magadnak egy égis érő lajtorját olyatén lábszárakon, mint a legspekulánsabb könyvkereskedő krajczáros czeruzája, bujtasd ezt bele egy még ki nem bővített ballerina-trikóba; alól a jól [megállható és meglehetősen] terzenumot elfoglaló talpakra adj egy kölyök csizmát földig kívánczó aranyrojtval; gondold hozzá, hogy ez a különben igaz érzésű magyar artaxerxesi tulajdonnal is birt, ki merev álltában is folyton cipője rojtját igazgatta kezével, tégy ez alak fölé egy kontyra vágott kalapot olyan sastollal, a mire méltán el lehetett mondani, hogy: „e bizon sastoll,” és a mely az alsó fundamentum nélkül is a csillagokat piszkálható, és kész az én magyarom.

Annyi bizonyos, hogy ha 1687-ben egy pár ilyen magyar kirukkolt volna, úgy Caraffa Tóni mind a 12 vérbirája és mind a 30 bakójával együtt esze nála nélkül elillant volna és tán nem kapta volna meg soha az aranygyapjút különben szelid karóba huzásai-, kerékbe törései- és felnyegyeléseiért. De az is bizonyos, hogy minket, a magyar színtársulatot ezek az emberek nem hogy el nem üttek, de sőt marasztottak s habár gyapjat nem is, de arany gázsit, arany sziveket szereztünk közöttük, Az Isten éltesse őket! Ha 1860-ban ilyenek voltak már, milyenek lehetnek most 25 év után gyarapodván, izmosodván a magyar érzelmekben, a hazafiságban? . . .

Huszonöt év! . . . az idő hogy eljár! De nini! mivel a jubileumok korszakát éljük, és mert a bankettek idénye, évadja és ivadja (helyesebben szézonja) van és ezer ok van az áldomásozásra, nem mulaszthatom el, hogy e reminiscenciámat emlékezetem fényes tükrében visszafotografizván, ennek 25-ik évfordulóját meg ne üljem, lelkeim egész hevével éltetvén mindazon igazán lelkes honfiakat a felvidéknek, kiket mint páratlan honfiakat tanultam ismerni, becsülni és szeretni; és ha közülök e szép ünnepélyen szerencsételt csak egy is, (nem lévén többnek sem kovártélyom, sem elemózsiam, sem ezüst kanalam, csak borom quantum satis), én is úgy üdvözlöm az illetőt, mint 1860-ban engem üdvözölt egy ottani igen kedves Mecenása a magyar színészetnek: „A zisten hozta, zisten hozta domine spectabilis! Akosza prisli na forsponti le bona oder ajgene gelégenhajt? Nyese pasci mladipán pitye szem vivát!”

A gyopár regéje.

— Havasi S. Samu. —

Oriási hegylánczolat toly körül egy halmok, völgyek, termékeny róna és gazdag folyamokkal megáldott területet, melynek közepében szerény gunyhócska áll, mit festői csoportozatban gyönyörű növényzet ékesít.

A gunyhónak egy szép lakója van, ifju leány, kinek arczán nemének minden búbája összpontosulva van. Haja sötét, mint a viharos éjszaka; arcza: bibor; szeme: villám; termete: czedrus. Szépségének híre bejárja észak, kelet, dél és nyugot minden tájait, honnan ifju daliák zarándokolnak el a szép Gyopárhoz, felajánlani szívöket, szerelmöket.

De Gyopárt bajos megnyerni. Sokan csalódottan, kétségbeesetten térnek vissza hazájokba; mások, kiket szépsége megbűvölt, ott maradnak és áldják a pillanatot, melyben megcsókolhatják lába nyomát. Gyopár minden hizelgő szóra, minden szenvedélyes pillantásra, hideg és érzéketlen marad.

Egyszer napkeletről érkezék egy sugár, deli ifju, ki már pusztá megjelenésével elhomályosított minden udvarlót. Haja gazdag fürtökben kigyózdék alá vállaira — diszes keretbe foglalva a napbarnított arcot. Elöl sötét mellvértet viselt; hátáról párducz kacagánya lógott. Kezében drága gyöngyökkel kirakott buzogányt tartott. Egyenesen Gyopár elé lépett, s miután illedelmesen meghajtotta magát, így szólott:

„Híred bejárta az egész világot; szépséged eljutott mindenüvé, mint a nap sugara. Nem birtam ellentállni a varázsnak, elhatároztam, hogy felkereslek, s ha megnyerem szived vonzalmát — nálad maradok, — a tied leszek örökre. Száz meg száz mértföldet gyalogoltam utánad, de nem fáradtam el soha. Az erdőkben rólad zengtek a madarak; képedet sugározta vissza a harmat; feléd integettek a virágok és én megbűvölve, mámortól megittasodott kebellem siettem hozzád. Oh Gyopár, te világ legszebb angyala, álmaim tündére, lelkeim ideálja — mond hogy szeretsz-e?!“

„Te nemes, nyílt, őszinte vagy — válaszolt Gyopár —, de ez alkalommal engedd el a feleletet. Válaszommal mindaddig fogok késni, a mig megismerlek.“

Neve: Magyar! — mondá az ifju.

„Nem nevedet — lelkeidet akarom ismerni.“

E percztől fogva a többi ifjuban felébredt a féltékenység ördöge és mindenkép Magyar elvesztésére törekedtek. De ennek egyetlen bátor tekintete, a legszilajabb gyűlöletet is megtudta fékezni.

Egyszer gyanútlanul aludt lombsátorában; e kedvező alkalmat felhasználták ellenségei, hirtelen rajtaütöttek és minden teketoria nélkül kiakarták végezni.

Magyar akkor ébredt fel, midőn a halálos csapást már-már ráérték — hirtelen megkapta hatalmas buzogányát, hogy széthasítsa a közel állók fejét, de e pillanatban rettenetes sikoltást hallott, mely megbénította izmait.

Meglepetve fordult a hang felé. Gyopár állt ott siró szemekkel, kérő tekintettel, — majd zokogó hangon rebegé:

„Ne ölj.“

Magyar nem tudta mire vélni e kívánságot, részvétellel közeledett feléje, aztán gyöngéden átölelve tartá a folytonosan remegő Gyopárt, ki kevés idő múlva így szólott:

„Engem a legtisztább szerelem szült a világra. Anyám virág volt, atyám napsugár. Én csak szeretni tudok, gyűlöletet nem ismerek. Szeretnem csak azt lehet, kinek kezét vérbűn nem fertőzteté, a ki soha sem ölt, soha nem gyilkolt. Oh de jaj nekem, ha szívem vonzalmát más nyeri meg, mert az engem elveszített örökre. Anyámhoz fogok visszatérni; az ő alakját veszem magamra és leszek élettelen virág, ki nem fog többé szeretni soha, soha.“

Magyar reszketett a gyönyörtől; megragadta Gyopár kezeit s örömmel kérdé:

„Mit tegyek, hogy megnyerjem szerelmedet? Ha akarod, szelid leszek, mint a bárány; ártatlan, mint a madár; jótékony, mint a langyos eső: áldok, boldogítok és szeretek. Ha akarod, olyan leszek, mint a hadak istene; vagy mint a romboló szélvihar; mint az öldöklő villám. Kiirtom földed minden lakóját, hogy csak mi éljünk ketten — szerelemben boldogan.“

„Nem, nem Magyar — szól Gyopár, kiragadva magát az ölelő karok közül, — neked jónak, szelidnek és türelmesnek kell lenned; a te győzelmed, a szellem győzelme leend a durva erő felett. A te nemes nagylelkűséged bizonyára megtalálja az utat, melyen legbiztosabban, legtartósabban hódíthatod magadhoz elleneidet. Ime kijelöltem előtted az irányt, ha arra biztosan haladsz — akkor tied lesz Gyopár örökre, örökre.“

Magyart olyan édes hevület járta át s rajongó gyönyörrel tekintett az elsiető Gyopár után.

„Ő az enyém lesz, ő engem szeret“ — suttogá magában, — mire egy hang, melyből eléggé kirítt a „ez inemintye,“ ezt mondá neki:

„Csalatkozol ifju, ha azt hiszed, hogy szeret. Hisz épen azért kér szelidségre és alázatosságra, hogy nyakadra növelje ellenségeidet. Csak tégy úgy, a mint ő mondá s midőn eljössz jutalmadat kérni, Gyopár másé leend.“

Magyar nem akart hinni e szavakban; de midőn látta, hogy csak a pusztba légbé hangzanak — egészen megrettent. Azt gondolta, őseinek szelleme jelent meg. Valóban szellem beszélt: a rossz szellem.

Mindazonáltal megtartotta a Gyopárnak tett fogadását. Lelke nemességével, szellemével hódítá meg az idegen ellenségeket. Mámoros szerelemmel sietett kedveséhez vissza s már majdnem odaért, midőn hirtelen különös látvány tűnik szemébe. Mintha teste lelkét előzte volna meg, egy egészen hozzá hasonló alak szerelmesen átölelve tartja a boldog Gyopárt.

Irtózatossággal kapott buzogányához s azt teljes erővel vágta a szerelmes párhoz.

„Vessz el — ordított Magyar magán kívül — vessz el, ha szívem szakad is utánad.“

E pillanatban egy fájdalmas sikoltás és kárörvendő nevetés hangzott fel Magyar szavaira s midőn ez oda sietett, csak egyszerű gyopárt talált. Szép kedvese csakugyan virággá változott.

Magyar keservesen kezdett zokogni; tudta már, hogy

Gyopár őt igazán szerette és a rossz szellem volt az, a ki hozzá hasonló alakot öltött, hogy megrontsa két szív igaz szerelmét.

Mindhiába, — nem segíthetett rajta. Könyörgött a jó szellemhez, hogy tegye e virágot hervadhatlanná. A jó szellem meghallgatta Magyar könyörgését, ki még sok ideig keblén hordozá a soha el nem hervadó gyopárt. — És ma milyen jól illik e virágjelvény az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyletnek.

Adjon Isten, fogadj Isten!

— Jókai Mórtól. —

Adjon Isten, fogadj Isten!
Buna szinetátye!
Havasok közt, rónasíkról
Köszöntetünk frátye!
Dicsó Hunyad idejében
Kinek hősi vére
Egy patakban a mienkkel
Folyt a hon földére.
Eltemetett harag szavát
Többet ég ne hallja;
Zeu sze lu fericeseszka!
Isten nyugosztalja.

Adjon Isten, fogadj Isten!
Pán Boh dáj, prijátel.
A ki magyar rokonodat
Soha sem hagyád el.
Kinek anyánk kenyeréből
Jutott csak a barnább,
Mégis ha szűrödöt kérné,
Azt is ráatakarnád,
Nem lesz itt mostoha rokon
Lesz rá idő meglásd!
Nyech wász Boh dobre pozsená!
— Kendnek híjuk egymást!

Adjon Isten, fogadj Isten!
Bogj dobro dáó prijáte;
Soha se szálljon le közénk
A kárörvendő Áte.
Pogány ellen kardja egykor
Rajtunk annyi sebet vert.
Eltemetett hősök csontja,
A közös sír meg nem mondja:
Melyik magyar, melyik szerb?
Az élőkben nem volna-e
Mint ki meghalt, annyi jó?
Nyujtsunk kezét köszöntésre
Hős testvérnép, — Zsívio!

Adjon Isten, fogadj Isten
Júda vándor népe!
Ne szomszéd légy, de hazafi
E hon kebelébe.
Légy gazdag és imádj Istent
Akármilyen nyelven,
De szivednek fenekében
Magyar érzés verjen.

Itt épüljön fel számodra
Vesztett Jerusálem!
A zsidónak is, ha magyar
Szívöböl mondjuk „schólem!”

Hát te brüder, német brüder
Régi polgártársunk.
Száz, meg száz esztendő óta
Ki osztod lakásunk,
A ki fogadott anyádat
Tiszteletben tartod,
Boldog felvirulásáért
Viselsz terhet, — kardot.
Ki osztozál a magyarral
Búban, jó kedvében,
Németül beszélő magyar
„Du sollst auch leben!”

Legszebb.

— Vedress Gyulától. —

Nagy napok voltak azok! A szabadság isten-szikkraja lángra gyúlva volt minden kebelben; a honszeretet tengerré vált, mely öndagályától emelkedett s nem látott maga előtt hatalmat, mely korlátok közé szorítsa. Védte a hont és szent jogait véglehelletéig, — küzdött az elnyomatás ellen utolsó csepp véreig, — harczolt a szabadságért haláláig mindenki! „Mind ott voltak egymás mellett, a fiu és édes apa.” Istenek harcza volt az, az alvilággal

Hány család vesztette el a családfőben gyámolát, — hány szülő gyermekében reményét, — hány arának lett letarolva szívvilága az elvesztett kedvesben?! És még sem lett félelmes úr a csüggedés a nemzet szívében! „Apa elhullt, és a fiu ráborult a vérző főre, csak egy szót még édes apám! A haldokló fölnezzet rá, és azt mondta, hogy: Előre!” És még is! . . . . .

Hiába volt a tulnyomó erő, hiába az ellenség stratégiai tudománya; küzdött és győzött a honvéd! És mégis! . . . .

Az ifjak mentek a halálhoz, az öregekhez eljött a halál, de azért mikéntha a földből nőttek volna ki a névtelen istenek, nőtt a lelkesedés, nagyobbodott folyton a küzdők serege. Szinte kicsinyelni kezdték már az ellenséget, pedig elég volt! És mégis! . . . .

A kardok — mintha átéreztek volna a francia kardok ama jelmondatát: ne huzz ki ok nélkül, ne dugj vissza becsület nélkül, — osztották a halált; az ágyuk — mintha ismerték volna az ellenség helyét, hová halálhozó magvait szórniok kell, — darabokra szaggatták a fészkekkel együtt az ellent, — és még is! . . . .

Egyszer úgy jött fel a nap, hogy gyászt hozott reánk s mikor vérvörös színben leáldozott, tán maga is érezte, hogy pirulnia kell, mért sütött jóra rosszra egyaránt? Leáldoztával hosszú éj következett; a kigyók nappalává vált az éj, melyek álmunkban vérünket szívták. A sok dicsőségben csak szentelt fájdalmat adhatott a végzet kincs gyanánt. Milyen kín lehet az, midőn a szív egy vágy után epedve vész el? és mind azzal a vágygyal szenvedett ki, hogy bol-

dog legyen a haza! Az életben maradtak is csak a remény tükrében láthatták már a haza boldogságának képeit. És mi volt ennek legfőbb oka? az, hogy itt benn, közöttünk volt legjobban táplálva a vampyr, a mely életerünket elszívta. A nemzetiségek mindenike azzal hitegette magát — s tán azzal hitegették a hatalmasok is — hogy ők lesznek majd a fők, a többi mind hű vazallá nyomorul. A különféle nemzetiségeknek jövőjük, kilátásuk szétágazott, már pedig kiket jövőjük elválaszt, azokat a mult — ha még oly szép lett volna is az, — össze nem tarthatja. Hej pedig azóta beláthatták volna az olykor velünk együtt élvező, de többnyire velünk szenvedő nemzetiségek, hogy mennyire elátkozott az, kinek a végzet vágyakat adott, de hozzá tehetetlenséget!

* * *

Volt e nagy küzdelmeknek egy kis csatája, a melyben egy helység maroknyi magyarsága védte életét a tulnyomó vadság ellen. A hagyomány azt mondja, hogy alig menekülhetett meg egy kis család onnan a magyarok közül s e menekülők kezébe adta a végzet a legdühöttebb ellenfél kisdédét. Valódi gyönyörrel ragadták magukkal a kisdédet; annyira bele éltek magukat a borzalmasságokba — a mely néha tán titkos gyönyört is szerezhet, — hogy tán jobban féltették azt a parányi lelket életüknél, mert a nélkül kin állhattak volna boszut? . . . Hosszu volt futásuk, nem volt egyhamar megállapodásuk s e közben az áldozatnak kiszemelt kisdéd ösztönénél fogva melegen ölelte át azokat, a kik magukkal ragadták tovább-tovább. Midőn már elérték a határt, hol nem látták többé maguk előtt lépten-nyomon a sirgödört, e sötét ágyát boldogtalanságuknak, akkor tekintetöket a kis áldozatra vetették, a ki akkor is oly ragaszkodással ölelte magát nyakuk köré; összenéztek és tekintetük azt mondta, hogy feledjük mindazt a kegyetlenséget, mit e kisdéd szülői, rokonai a mi szülőinken, kisdedeinken elkövettek, — legyen ő a mienk! Oh nem tudja az, a ki nem érezte, hogy mi rejlik egy ragaszkodó ölelésben, — oly ölelésben, hol nincsenek vágyak, de a melyben a ragaszkodó szív úgy megpihen, mint a pillangó a virágok édes kelyhén; elalhat az mindent, — még a boszut is. Hogy ragaszkodott hozzájuk, — hogy megszerették később!

Jó szülői voltak, nem lett ő se rossz gyermekük s boldog lett általuk, boldog lett velük, mert örömeiket megosztották egymás között, a rájuk mért csapást együtt viselték és nagyobb lett az öröm, kisebb a csapás!

Ha — kik keblünkre vannak utalva — ily áldozatok lennének e honban, mennyivel több lehetne a remény a boldogulásra és mennyivel kevesebb a kilátás a megsemmisülésre.

A boldogulás reményében közeledni, a megsemmisülés ellen szövetkezni, ez volna a l e g s z e b b, s ki szép után nem vágyik, annak csak a hiu vágy és szertelen tépelődés fogja sovár lelkét kizozni örök időkre s nekünk megmarad a l e g s z e b b vigasztalásunk mindig, hogy az olyanok meg is érdemlik.

Frázis nélkül. . . .

„La mort! sans phrase“ (halál! minden frázis nélkül) — mondá Sieyès abbé a XVI. Lajos halálára szavazva, s az ezt indokoló hosszadalmas beszédekre czélozva.

Élet! minden frázis nélkül — mondjuk mi (mert kell mondanunk!) a nemzeti létért küzdésben, az élet-halál-harcban: nemzetünknek életet kívánva, jogaival élhetését követelve.

Ámde ezt nem szóval, nem üres frázissal: hanem csak tettekkel, munkával lehet elérnünk.

Szó, szó, szó — az volt elég mindig és mindenütt, — de tett? de akaraterő? de kitartó és összetartó munka? . . .

„Eddig csak irtam, hol van még a tett?“, a mi minden Demosthenesnél szebben beszél“ — mondá az, kinek dicső tettéről beszél néma ékes-szólással a segesvári csatátér. (Fájdalom, hogy beszél ez még mind a mai napig valami másról is — de nem épen dicsőítő szókkal. . . . .) „Ne nyelvedet, hanem kardot mozgasd!“ — mondatja szintén Petőfi, egy szóvitéznek egy tette-kész hősével.

Vigyázzunk, hogy a költő szava és a hős tette — meg a sok hasonlók: nagyjaink dicső példái — ne lettek légyen ránk nézve hiábavalók!

Munkára fel!! — frázis nélkül. . . .

Székely János.

Nevezetesebb adatok

az erdélyrészi magyar Közművelődési egyesület történetéből.

Bartha Miklós penditette meg először (Erdélyben) 1882-ik évben az „Ellenzék“ decz. 6. és 7-ik számában Zongor álnév alatt a kultur-egylet eszméjét a „Magyar egyesület“ czimű cikkében.

Rafai Károly, uj-székhelyi birtokos volt e czélra az első a dakozó, ki 1882. év decz. 10-ről kelt levele szerint évnegyedenként 50 frtos részletekben 300 frtot ajánlott fel.

Dr. Haller Károly hívta ez ügyben össze 1884. év karácson harmadnapján a város tanácstermébe d. e. 11 órára az első értekezletet.

A kolozsvári márczius 15-iki állandó bizottság lett a közművelődési egyesület első tagja, a mely bizottság 1885. márczius 8-án tartott ülésén elhatározta, hogy az egyesületnek 500 frttal örökös tagja lesz.

Maros-Vásárhely városa lett a második örökös tagja szintén 500 frttal.

A nagy-enyedi Bethlen főtanoda a harmadik, ugyancsak 500 frttal.

Hegedüs Sándor képviselő volt az első alapító tag 1885. márczius 19-én 100 frttal.

Kossuth Lajos az első alapítók sorában volt, s a következő táviratot küldte az egyesülethez: „Torino, apr. 11. Erdély jobb keze hazánknak. Minden talpalatnyi térrel, mit ott a magyarság elveszit, hazánk ezer éves magyar álla-

mi jellegének biztonsága csorbul. Haza-fiu irányban ellensulyozni a magyarellenenes állambomlasztó bujtogatást, feltartani a magyarságot, visszaszerezni az elvesztett tért, fejleszteni a magyar közművelődést, oly önvédelem, melyet minden magyarnak támogatni kellene. — Levélben intézkedem, hogy alapító-tag-sági díj 100 frt a közművelődési egyesületnek befizettessék. Fogadják elnézéssel a hontalan magyar filléreit. Kossuth Lajos.“ E távirat felolvasásakor a gyűlés minden tagjának szemében könny csillogott; az éljenzés szünni nem akart. Ki ott volt, e percet, ez érzetet soha nem fogja elfelejteni.

Báró Bánffy Zoltánné ő nagysága gyűjtött legtöbbet az egyesület által kibocsátott gyűjtő íven. Ivén 1660 frt iratott alá.

A kolozsvári nemzeti színház az ünnepély első napján befolyó jövedelmet 500 forintra kiegészítve, szintén az örökös tagok sorába lép.

Sándor József az egyesület működésének megkezdése óta emberfeletti erővel minden díj nélkül végezte a Tyrteusi munkát, s méltán tekinthető az egyesület egyik legfőbb megeremtőjének.

1885 június 13-án ez egy napon 5000 frt folyt be az egyesület pénztárába.

Vedress.

Az ünnepély programja.

Augusztus 30-án.

1. Reggel 8 órakor a Budapest és Brassó felől érkező külön vonatok fogadása; felvonulás zenével, fellobogózott kocsikkal a város háza elé, hol dr. Haller Károly polgármester és egyesületi elnök az erkélyről üdvözlö a vendégeket. Elszállásolás.

2. Dél előtt a város megtekintése a kalauzoló-bizottság vezetése mellett.

3. Dél előtt 11 órakor előkészítő gyűlés.

4. Gyűlés után társas ebéd.

5. Délután kávé a sétatéri kioszkban; a sétatér és lövölde megtekintése; diszlövészlet. Kirándulás Monostorra.

6. Este 7 órakor diszelőadás a nemzeti színházban.

„Álmos és Arpád“ Szigligetitől.

7. Előadás után ismerkedési estély.

Augusztus 31-én.

1. Reggel 8 órakor gyülekezés Nagy Gábor kávéházában, felvonulás a Fellegvárra.

2. D. e. 10 órakor a közgyűlés.

3. Közös diszebed.

4. Megtekintése a város nevezetességeinek a kalauzoló bizottság vezetése mellett.

5. Színház. „Arany ember“ Jókaitól. Társas vacsora.

**A közművelődési egylet nagy gyűlésére
jelentkezett vendégek névsora:**

Dr. Mártonffy Lajos tanár	Szamosujvár
Gr. Bethlen Gábor	Segesvár
Somogyi István főjegyző	u. o.
Szoboszlai Károly alispán	—
Gross Károly kir. körjegyző	—
Kovács Gábor kir. mérnök	—
Rendt Dénes számtiszt	—
Lendvay Sándor szolgabíró	Medgyes
Kispál Gábor m. pénztárnok	Vessződ
Beregszászi Albert ref. pap.	Tass
Sziklay János szerkesztő	Budapest
Grün A. Samu	Balászfalva
Tornya Lajos	—
Varró Ferencz	—
Bretter M.	—
Finna István	—
Gent József	—
Eistinger János	—
Kovács Nagy Teréz	—
Ágoston Géza	—
Székely Ferencz szerkesztő	Budapest
Miháltz Elek ref. pap.	Valkó
Fornett János közs. jegyző	—
Kolcza János tanító	Valkó
Pánczél Károly ref. pap.	Fogarás
„ Zsigmond	u. o.
Schönberger Zsigmond	u. o.
Ifju Horváth Mihály	u. o.
Fleissig Hermann	u. o.
Vermes Imre tanár	N.-Szeben
Kovács Ferencz apát plebános	M.-Vásárhely
Sándor Kálmán	u. o.
Árkosy Lajos	u. o.
Deák Lajos tanfelügyelő	u. o.
Ferencz Albert m. t. ügyész	u. o.
Kelemen Albert unit. esperes	u. o.
Egerpataki Kiss Károly ügyv.	N.-Szeben
Bergay József pénzü. titkár	u. o.
Póttá Ferencz pénzü. fogalm.	
Nagy Sándor árvaszéki elnök	Fogarás
Csajhai Ferencz szerkesztő	Budapest
Horványi Géza	Nagy-Várad
Novák Ferencz	Gyula-Fehérvár
Dr. Náthán Bernát	u. o.
Dr. Cserni Béla	u. o.
Avéd Jákó	u. o.
Jakabfy Albert	u. o.
Mendel Manó	u. o.
Dr. Mohay Sándor	u. o.
Dr. Deutsch Mór	u. o.
Koncz Gyula	u. o.

Mihelyes Zsigmond	u. o.
Issekutz János ügyvéd	u. o.
Gr. Kún Géza	Déva
K. Sándor József körjegyző	u. o.
Dr. Rakovszky József	u. o.
Réthy Lajos kir. tanfelügyelő	u. o.
Gaal Sámuel ref. lelkész	V.-Hunyad
Koos Ferencz elnök	Brassó
Dr. Weisz Ignác aleln.	u. o.
Szterényi József jegyző	u. o.
Dobjeczky Sándor	u. o.
Lázár Gerő	u. o.
Nagy István	u. o.
Papp Ferencz	u. o.
Dr. Barabás Béla szerk.	Arad
Gyárfás Benedek eln.	Szokol
Koleszár Lajos	B.-Hunyad
Márk Béla rendőr kap.	Vizakna
Szele István	Brassó
Szenkovics Lajos pénztárn.	Erzsébet város
Sanda György körjegyző	Türe
Biró András ref. lelk.	Daróc
Csiszár László ref. lelk.	B.-Váralya
Csegezi László un. lelk.	Bágyon
Gaal Lajos un. lelk.	Kövesd
Gaal Miklós un. lelk.	Toroczkó
Csipkés Ödön birt.	Torda
Moldován Gergely tanfelügy.	u. o.
P. Szathmáry Károly képv.	Budapest
Rediger Árpád un. lelk.	D.-Szt.-Márton
Raffay Károly birt.	Uj-Székely
Györffy Gyula képv.	—
Gr. Korins Victor	Deés
Dr. Bónis Árpád	u. o.
Ilosvai Jenő	u. o.
Pálmay Henrik szerk.	N.-Várad
Balázs Máté k. törv. eln.	Deés
Tüzes Karácsony kir. közj.	u. o.
Voith Gergely közig. előadó	u. o.
Bárány Lukács törv. bír.	u. o.
Nagy Benedek ref. tanító	u. o.
Losonczy István vár. főjegyző	u. o.
Kovács Sámuel ref. pap	u. o.
Roth Pál orsz. képv.	u. o.
Placsintár Ödön m. alj.	u. o.
Beér Károly birt.	Dengeleg
Török Bertalan m. főjegyző	N.-Enyed
Csató János alisp.	u. o.
Kovács Gyula polgármester	u. o.
Sebestyén Sándor tanító	u. o.
Pünkösti Ferencz kir. főmérn	u. o.
Bede Dénes	Szászváros
Dr. Váli Béla szerk.	Budapest

(Folyt. köv.)